

Imishyikirano-huriro NyaRwanda • Barcelona DIR'06
Diàleg IntraRwandès • Barcelona DIR'06

DIÀLEG INTRARWANDÈS

Imishyikirano-huriro Nyarwanda

Dialogue Intra-Rwandais

Temps i espai per la reconstrucció del teixit socio-econòmic rwandès

Barcelona (Espanya)
Juny 2006

Xarxa Internacional per la Veritat i la Reconciliació a Rwanda
Réseau International pour la Vérité et la Réconciliation au Rwanda

amb el suport de / avec l'appui de :

Reflexió

Un agricultor, que plantava un panís que sempre obtenia el primer premi de la Fira de l'Estat, tenia la costum de compartir les seves millors llavors de panís amb tots els altres agricultors dels voltants.

Quan li preguntaren per què ho feia, digué:

« En realitat, és per pur interès. El vent té la virtut de traslladar el pol·len d'uns camps als altres. Per això, si els meus veïns conreessin un panís de classe inferior, la pol·linització rebaixaria la qualitat del meu panís. Aquesta és la raó per la qual m'interessa enormement que només plantin el millor panís.»

A. D'MELLO

PRELIMINAR

La idea d'un Diàleg IntraRwandès, que engloba els rwandesos membres de les ètnies Hutu i Tutsi, és el resultat d'una iniciativa començada per Isidore MUNYAKAZI i Elysée NDAYISABA. El primer és tutsi resident als EUA, ex-diplomàtic a les Nacions Unides sota el Règim de Paul Kagame. El segon és de l'ètnia hutu, resident a Bèlgica, president de l'asbl AVICA (Assistance aux Victimes des Conflits en Afrique Centrale). Els intercanvis sobre aquesta idea varen començar virtualment per Internet abans que Isidore i Elysée decidissin abandonar el seu pseudònim d'internauta per concretar un diàleg sincer.

Aquestes persones varen acordar associar en aquesta iniciativa a d'altres rwandesos en la recerca d'una solució durable al conflicte rwandès –que ha esdevingut endèmic a través de la història – per la via pacífica.

La primera reunió va tenir lloc a Estellencs (Espanya) del 29 d'abril al 2 de maig de 2004 gràcies al suport de la Fundació S'Olivar presidida per Juan CARRERO¹ i de l'Associació de Drets Humans de Mallorca i d'altres institucions públiques². Una de les propostes acordades en aquesta primera trobada va ser la d'ampliar els intercanvis i de multiplicar les iniciatives de diàleg per la pau.

Gràcies a l'ajut del Govern Català³, d'organitzacions catalanes i mallorquines⁴ i del suport del Premi Nobel de la Pau, Sr. Adolfo PEREZ-ESQUIVEL, una segona edició del Diàleg IntraRwandès ha pogut tenir lloc a Barcelona del 4 al 7 de juny de 2006 sota el motiu «Temps i espai per la reconstrucció del teixit socio-econòmic rwandès ».

PRINCIPI DEL DIR

En les seves paraules introductòries, Elysée Ndayisaba va establir les bases recordant que el diàleg és la recerca d'una intercomprensió. Aquesta recerca imposa als interlocutors assegurar-se de que es comprenen per poder co-construir interpretacions comuns. Va senyalar que la construcció d'una interpretació comú no significa que els interlocutors hagin d'estar sempre d'acord, però sí és important tenir una interpretació comú del seu desacord.

¹ Juan Carrero Saralegui, candidat al premi Nobel de la Pau i president de la Fundació S'Olivar de Mallorca i Director de la Xarxa Internacional per la Veritat i la Reconciliació a Rwanda i President del Fòrum Internacional per la Veritat i la Justícia a l'Àfrica dels Grans Llacs.

² Amb el suport del Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació i l'Ajuntament de Palma de Mallorca i l'organització Æquitas - Centre de Mediació i Resolució Alternativa de Conflictes de Barcelona.

³ A través de l'Agència Catalana de Cooperació per al Desenvolupament i també amb el suport i la presència del Conseller de Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya, Honorable Conseller Joan Saura a la clausura del DIR'06.

⁴ Fundació S'Olivar, Associació de Drets Humans de Mallorca, la Fundació Privada Ficat i l'Associació Grup d'Empordanesos i Empordanesos per la Solidaritat.

Així mateix, va remarcar que el diàleg és diferent a una reconciliació doncs aquesta última suposa una harmonia retrobada entre les persones separades per un conflicte i que passa pel perdó demanat i ofert.

L'ELECCIÓ D'ESPANYA

Per establir aquesta iniciativa del Diàleg IntraRwandès era necessari buscar un país neutre que no estigués implicat en els interessos geoestratègics de l'Àfrica Central. A més, calia trobar facilitadors de bona moralitat i creïbles en el domini de la mediació de conflictes. Juan CARRERO, candidat al Premi Nobel de la Pau des del 2000 i Jordi PALOU-LOVERDOS, Mediator i Consultor en resolució pacífica de conflictes i, al mateix temps, Facilitador i Responsable del DIR Barcelona, tots dos nacionals espanyols i membres de la Xarxa Internacional per la Veritat i la Reconciliació a Rwanda, van acceptar assumir aquesta responsabilitat i ajudar en l'organització i recerca de finançament per la continuïtat d'aquest diàleg.

L'ELECCIÓ DELS PARTICIPANTS EN LA TROBADA A BARCELONA DIR'06

Els participants al Diàleg IntraRwandès DIR'06 de Barcelona provenen de les dues principals ètnies de Rwanda (Hutu i Tutsi), membres de les principals formacions polítiques i d'organitzacions de la societat civil de la diàspora rwandesa provenint de Bèlgica, Canadà, França, Holanda, Itàlia, Suïssa i dels EUA⁵. Tres participants de l'interior de Rwanda varen ésser convidats però només un d'ells hi va poder participar. Cada participant va ser convidat a títol personal tenint en compte la seva pròpia implicació en la recerca d'una pau sostenible a Rwanda.

MISSATGE DE JUAN CARRERO ALS PARTICIPANTS AL DIR'06

A l'obertura dels treballs, Juan CARRERO va recordar als participants el caràcter sagrat de tota persona i la forta sensibilitat vers al sofriment de les poblacions d'Àfrica Central que motiva el seu suport a l'organització del DIR. En tant que seguidor de Gandhi va declarar obrar sempre per la fraternitat. La seva constatació és que el sofriment i l'exclusió a Rwanda no es limiten només a un passat sinó que aquesta situació perdura. Igualment, va constatar que existeix una indiferència de les grans organitzacions i de les grans potències; això pot engendrar un sentiment d'impotència a les organitzacions que militen per la llibertat i contra la impunitat. El missatge de Juan Carrero va encoratjar als participants del DIR'06 en els següents

⁵ Veure Annex n° 1: llista de persones participants i extracte dels seus compromisos personals i/o organitzacionals. Persones provenint d'Alemanya, Noruega i del Regni Unit no varen poder participar en el DIR'06 per diverses raons. El participant provenint de Noruega va enviar el contingut de les seves aportacions als organitzadors i participants del DIR'06 (veure Annex n° 2).

termes « ... vosaltres podeu fer moltes coses encara que sigueu un grup reduït. L'exemple de Rosa Park, una sola dona que va promoure el reconeixement dels Drets Civils de l'Home als EUA, així com l'exemple de Gandhi i d'altres són aquí per il·lustrar el meu propòsit. Vosaltres només sou vint persones però amb la capacitat de fer canviar les coses. En la història són sempre els més petits els que han aconseguit canviar les coses. Tal com deia Gandhi, cal ser fidel a la veu interior!. És aquesta bogeria per la fidelitat a la veu interior, que, davant la tragèdia dels rwandesos que varen ser brutalment assassinats a la R.D. Congo, em va permetre reunir després de la meua vaga de fam davant el Parlament Europeu a Brussel·les, les signatures de 20 premis Nobel de la Pau i de les més grans personalitats mundials. El missatge que us vull transmetre aquí és que vosaltres podeu fer canviar les coses encara que no tingueu molts mitjans ».

TREBALLS DEL DIÀLEG INTRARWANDÈS DIR'06

Els participants van manifestar el seu interès, abans de començar, en aclarir el marc de la trobada. Una llarga discussió es va establir sobre la qualificació del marc de treball i sobre la denominació a donar a la trobada pel «Diàleg». Per consens, es va establir que no es tractava d'un Diàleg InterRwandès, sinó que es tractava efectivament d'un Diàleg IntraRwandès, donat que no es trobaven representats tots els components de la societat rwandesa i que els participants havien estat convidats a títol personal, encara que provinguessin de diferents horitzons, organitzacions i d'ètnies diferents (Hutu i Tutsi).

Els participants van demanar a Jordi PALOU-LOVERDOS⁶, responsable de l'organització del DIR, de ser el facilitador i moderador de l'acte. Després d'una introducció teòrica i pràctica a l'art marcial no violent de l'Aikido, com punt inicial de les discussions i com a continuació dels treballs realitzats en el DIR'04 a Estellencs, Jordi PALOU-LOVERDOS va proposar als participants alguns elements que poguessin servir de punt de partida del DIR'06, principalment inspirats en els acords de Pau d'Arusha de 1993 entre el govern rwandès d'aquell període i el *Front Patriotique Rwandais*, així com d'altres qüestions proposades sobre el passat, el present i el futur de Rwanda, segons el document intern de treball « ELS NOUS HORIZONS PER RWANDA ».

Els participants van adoptar l'Agenda i varen convenir examinar els següents punts :

- Analitzar les arrels profundes del mal rwandès
- Analitzar la situació actual
- Proposar les vies i els mitjans per resoldre el mal definit

⁶ Jordi Palou-Loverdos, co-director d'Æquitas - Centre de Mediació i Resolució Alternativa de Conflictes.

A. ANALITZAR LES ARRELS PROFUNDES DEL MAL RWANDÈS

Després del *brain storming* sobre el primer punt de l'ordre del dia, és a dir, « Analitzar les arrels profundes del mal rwandès », els participants varen assenyalar els següents elements :

1. PROBLEMES CENTRALS

- Absència d'Estat de Dret i de la seva aplicació efectiva
- Absència de garanties polítiques i jurídiques
- Absència de garanties de seguretat

2. CAUSES PROFUNDES

- Absència de cultura democràtica
- Absència de cultura política
- Absència de consciència nacional
- Institucionalització de la violència per gestionar, controlar i conservar el poder
- Impunitat i banalització del crim
- La por
- Absència d'un diàleg
- Fracàs de l'elit del país
- Ingerència negativa de les potències exteriors, institucions internacionals i de l'Església
- Manca de respecte a la vida humana per part de la població

3. CONSEQÜÈNCIES (EFECTES) :

- Exclusió política (oligarquia - akazu)
- Globalització ideològica de les ètnies
- Absència de pau i seguretat
- Mal govern
- Mala distribució de la riquesa del país
- Repressió política

S'ha d'esmentar que alguns dels participants varen lamentar que s'hagi dedicat tant temps als problemes sense valorar els aspectes positius del sistema de govern i de la situació actual de Rwanda. Després d'aquesta observació, els participants varen acordar escoltar a aquells que venien de Rwanda o que hi havien estat recentment, per expressar la seva visió sobre la situació actual.

B. CONSTATACIÓ DELS PROBLEMES RECURRENTS

Els participants es varen concentrar a trobar conjuntament els problemes recurrents de Rwanda i de la societat rwandesa, que varen ser sintetitzats de la següent forma:

1. Greu dèficit d'un Estat de Dret

- Sistema passat i actual no inclusiu
- Insuficiència de garanties polítiques, generant encara més refugiats
- Constitució actual feta a mida
- Aparell d'Estat i institucions acaparades pel partit al poder (actualment FPR)
- Sistema de seguretat sotmès
- Traves en la llibertat d'expressió i de premsa

2. Re-escritura de la història de Rwanda segons el poder vigent.

3. Impunitat endèmica.

4. Agreujament del ressentiment anti-tutsi a la regió (juntament amb el ressentiment anti-hutu existent des del 1994).

5. Situacions potencialment explosives:

- Exclusió de l'oposició democràtica
- Empobriment de la població
- Militarització excessiva del país

6. Opressió que engendra el sentiment de por .

7. Crims de gran amplitud comesos abans i després del 1994, no qualificats jurídicament de forma unànime.

8. Sentiments de discriminació profunda de les víctimes de crims encara no qualificats, el sofriment i precarietat de les quals no són sempre tinguts en compte per les autoritats rwandeses actuals ni per les institucions internacionals.

Després d'aquesta constatació, els participants van establir una llarga discussió iniciada per un dels participants que va parlar de l'existència d'un doble genocidi a Rwanda. Els sobrevivents del genocidi dels tutsi van expressar el seu total desacord amb aquesta afirmació. Aquests últims van precisar que fins aleshores sols el genocidi dels tutsi ha estat oficialment qualificat com a tal encara que sense excloure l'existència d'altres crims de gran amplitud en els que les víctimes varen ser els hutus. Al final dels

Imishyikirano-huriro NyaRwanda • Barcelona DIR'06
Diàleg IntraRwandès • Barcelona DIR'06

intercanvis sobre aquest aspecte, que es va revelar ser el punt més sensibles d'entre els abordats al DIR'06, els participants varen consensuar el següent:

« Reconeixent el Genocidi rwandès tal i com es troba definit per la resolució ad hoc del Consell de Seguretat de la ONU, i l'existència d'altres crims de gran amplitud encara no qualificats abans, durant i després del 1994 a Rwanda i a la RD Congo, els participants recomanen el seguiment de les discussions en el marc d'un Diàleg InterRwandès més ampli»

C. PROPOSTES DE SOLUCIONS

Els participants van fer un esforç conjunt per oferir propostes en clau constructiva, propostes que, en la seva opinió, haurien de servir per solucionar els problemes recurrents de Rwanda en les darreres dècades. Els participants van fer propostes concretes sobre: l'Estat de Dret, la realització d'un Diàleg InterRwandès i la creació d'una Comissió de Veritat, Justícia i Reconciliació, en els següents termes:

I. SOBRE L'ESTAT DE DRET

Els participants van constatar que la situació descrita i analitzada anteriorment es caracteritza de forma central per un dèficit en l'Estat de Dret:

Per aspirar a una estabilitat, a una pau i a un desenvolupament sostenible, els participants van considerar que tot Govern de Rwanda hauria de posar efectivament en funcionament els principis d'un Estat de Dret i vetllar pel respecte al dret a la vida humana, a la qual es troben íntimament lligats els altres drets fonamentals (els drets polítics, econòmics, socials i culturals).

Sobre el respecte als principis de l'Estat de Dret i de la Democràcia : l'Estat de Dret i una democràcia pluralista, participativa, basada en unes eleccions lliures són les condicions prèvies i necessàries per l'establiment d'un ordre durable de pau, de seguretat, de justícia i de desenvolupament. Aquests principis constitueixen elements intrínsecs de l'Estat de Dret que han de garantir els drets igualitaris i inalienables de tots els Rwandesos.

II. SOBRE UN DIÀLEG INTERWANDÈS (ALTAMENT INCLUSIU)

Les qüestions fonamentals que haurien de ser sotmeses i adreçades pel Diàleg InterRwandès proposat pels participants:

a) Garanties Polítiques i Democràtiques :

- Multipartidisme integral i sense traves que garantiria la participació real i efectiva de l'oposició política i de la societat civil
- Separació real dels poders (legislatiu, executiu, judicial)
- Elaboració d'una nova Llei Fonamental i la creació de noves institucions que reflectissin les aspiracions legítimes de tots els components de la societat rwandesa
- Creació les condicions per l'exercici efectiu de la ciutadania

b) Garanties de Seguretat :

- Reforma dels serveis de defensa i de seguretat de conformitat amb els principis d'un Estat de Dret
- Supressió dels òrgans paral·lels de seguretat
- Posada en funcionament d'un òrgan independent de detecció i prevenció de crisis
- Posada en funcionament de condicions per assegurar la seguretat i el desenvolupament socio-econòmic de la població rwandesa

III. SOBRE LA COMISSIÓ DE VERITAT, JUSTÍCIA I RECONCILIACIÓ

Aquesta Comissió que emanaria del Diàleg InterRwandès seria responsable de:

- La creació d'una comissió d'investigació de la VERITAT sobre el drama rwandès
- La instauració d'una JUSTÍCIA igualitària per tots els crims comesos pels rwandesos independentment de la seva ètnia
- Reconeixent el Genocidi rwandès tal i com està definit per la Resolució ad hoc del Consell de Seguretat de la ONU, els participants demanen que es realitzi una investigació sobre altres crims de gran amplitud comesos a Rwanda abans i després del 1994 a l'interior o a l'exterior de Rwanda per tal poder-los qualificar
- Estudiar els mecanismes d'eradicació de la cultura de la impunitat
- El reconeixement de totes les víctimes del drama rwandès
- La creació d'una comissió no política responsable d'escriure i d'interpretar la història de Rwanda
- Establir les condicions per conduir al PERDÓ i a la RECONCILIACIÓ

Condo Gervais, Dukuze Augustin, Gahigiri Gervais, Hakizabera Christophe, Umuhoza Victoire, Karangwa Charles, Makuza Victor, Matata Joseph, Mberabahizi Jean B., Munyakazi Isidore, Munyandamutsa Naasson, Ndagijimana Jean M., Ndahayo Eugène, Ndayisaba Elysée, Ndereyehe Charles, Rusesabagina Paul, Ruzindana Emmanuel J., Rwanyindo Pierre R., Turikubwigenge Jean B., Twagiramungu, Joseph.

CONSIDERACIONS FINALS

Malgrat l'esforç realitzat per tots els participants per trobar una reformulació dels aspectes tractats per tal de que fossin acceptats per tots ells, al final del DIR'06 tres participants van expressar el seu desacord en la focalització només en els problemes de Rwanda. Aquests varen insistir sobre l'absència en l'agenda d'una anàlisi sobre la situació actual de Rwanda, per valorar les realitzacions i els progressos del país abans de centrar-se en les eventuais insuficiències. Tot i que aquest punt de vista era minoritari, els participants van suggerir als organitzadors que aquest punt pogués figurar en l'ordre del dia de la pròxima edició del DIR.

El Diàleg IntraRwandès, el primer d'aquest gènere després del 1994, es va desenvolupar en un clima serè i els intercanvis varen ser francs i sincers sense que cap dels aspectes fos considerat com un *tabú*. Efectivament, el camí és encara llarg, però una trobada d'aquesta importància ha tingut el mèrit d'abordar els veritables problemes de la societat rwandesa sense que hagin estat censurats ni exagerats en el discurs dels participants.

Al final del Diàleg IntraRwandès DIR'06⁷, tots els participants es van encoratjar mútuament per continuar el camí del Diàleg per tal d'aprofundir en les vies de solució pacífica en la situació de Rwanda, considerant aquesta segona edició del DIR com un avenç multiplicador que hauria de permetre un Diàleg altament inclusiu.

⁷ En l'Acte de Clausura del DIR'06 varen participar, igualment : el Sr. Joan SAURA LAPORTA, Conseller de Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya; Sr. Adolfo PÉREZ-ESQUIVEL, Premi Nobel de la Pau; Sr. Carles CAMPUZANO CANADES, Diputat al Congrés de Diputats de l'Estat Espanyol. Sa Excel·lència Abdoulaye WADE, President de la República de Senegal, que també va ser convidat a l'acte de Clausura del DIR '06, va enviar una carta excusant la seva absència i transmetent les seves felicitacions per aquesta iniciativa (veure Annex n° 5).

ANNEXES

Annex 0: Diàleg i Acte de Clausura DIR '06 (I)

Annex 0: Diàleg i Acte de Clausura DIR '06 (II)

Annex 1

ABSTRACT CURRÍCULUMS DELS
PARTICIPANTS AL DIÀLEG INTRARWANDÈS 2006
« TEMPS I ESPAI PER LA RECONCILIACIÓ I LA RECONSTRUCCIÓ DEL
TEIXIT SOCIO-ECONÒMIC RWANDÈS »

Tots els participants al DIR'06 han manifestat el seu compromís amb Rwanda, a la importància del respecte als drets humans i a la justícia. Cadascun d'ells ha acceptat participar en un diàleg obert basat en la veritat, l'equitat i el pluralisme, en una dinàmica nuclear que es manifesta per les seves implicacions en les activitats que es descriuen i que haurien de contribuir a la reconciliació i a la pau durable dels rwandesos.

Els participants del DIR'06 son, tots ells, rwandesos procedents de Rwanda, Bèlgica, França, Itàlia, Alemanya, Suïssa, Holanda, Noruega, Estats Units i Canadà. Representen a la societat rwandesa actual i passada, essent tots víctimes del conflicte rwandès. Han estat elegits pel seu compromís actual amb el diàleg però també per la seva capacitat de transmetre als seus conciutadans rwandesos les línies a seguir per la reconstrucció del teixit socio-econòmic rwandès en un entorn de pau, estabilitat i democràcia.

Adjuntem un resum de les activitats dutes a terme pels participants del DIR'06 :

- Antics membres del Front Patriotique Rwandais (FPR). Partit polític creat a Uganda pels tutsis exiliats i els hutus opositors al règim de Habyarimana. Actualment governa Rwanda i és dirigit per Paul Kagame.
- Antics membres de l'Armée Patriotique Rwandaise (APR), exercit del FPR. Actualment és l'exercit del Govern, denominat Forces Rwandaises de Défense.
- Antics membres de les Forces Armées Rwandaises (FAR). Forces majoritàriament de l'ètnia hutu del Govern de Rwanda existent fins el juliol de 1994.
- Antics i actuals membres de les Forces Démocratiques de Libération du Rwanda (FDLR).
- Antics membres del Parti Socialiste Rwandais (PSR).
- Antics diputats de l'Assemblée Nationale de Transition (ANT).
- Antics i actuals representants del Mouvement Démocratique Républicain (MDR).
- Ex ministres del govern creat després de la presa del poder pel FPR (juliol 1994) i membres del gabinet dels Ministeris.
- Membres de l'Union des Forces Démocratiques Rwandaises (UFDR), que agrupa els partits: Rassemblement Républicain pour le Retour de la Démocratie au Rwanda (RDR) i les Forces de Résistance pour la Démocratie (FRD),
- Membres de Rwanda National Forum - RNF (EUA).
- Membres de l'Alliance Démocratique Rwandaise (ADR), partit polític rwandès creat a l'exili al 2002, compromès en la lluita contra la impunitat, la lluita contra la discriminació ètnica, per l'establiment d'una democràcia no ètnica i la restauració de la seguretat i la pau a Rwanda i a la Regió dels Grans Llacs.
- Ambaixador/Diputat de les Nacions Unides (Nova York), durant el govern del FPR.

Imishyikirano-huriro NyaRwanda • Barcelona DIR'06
Diàleg IntraRwandès • Barcelona DIR'06

- Ambaixador de Rwanda a Espanya i en d'altres països africans i europeus.
- Assessors de procuradors, fiscals i advocats al Tribunal Penal Internacional per Rwanda.
- Representants de diferents associacions civils rwandeses: l'Association Umuntu (Suïssa); ADL, organització de defensa dels drets humans a Rwanda; Association Suisse contre l'impunité (TRIAL-Suïssa); Ralliement pour l'Unité de la Démocratie Urunana (RUD-Urunana); Organization for Peace, Justice and Developement in Rwanda (OPJDR); Centre de Lutte contre l'Impunité et l'injustice au Rwanda (CLIIR), associació de defensa dels drets humans, amb seu a Bèlgica i creada al 1995; FEDAR (Fédération Européenne des Associations Rwandaises); Fondation Pont Nord-Sud; AVICA (Assistance aux Victimes du Conflit des Grands Lacs); Association Zambia-Rwanda friendship association creada al 1995 amb l'objectiu de seguir l'exemple de Zàmbia en matèria de tolerància, coexistència pacífica inter-ètnica; Centre de Gestion des Conflits (CCM) au Rwanda; Institut de Recherche et de Dialogue pour la Paix (IRDP), institució amb seu a Rwanda i compromesa en el procés de pau a través del Diàleg iniciat des del 2001, amb l'objectiu de crear una dinàmica democràtica i de consolidació d'un dispositiu de regulació social; Collectif AJIIR (Action pour une Justice Internationale Impartiale pour le Rwanda); Hôtel Rwanda Rusesabagina Fondation (HRRD), la qual dona suport i assistència a infants orfes i dones que han sofert abusos durant el conflicte de Rwanda.
- Representants de varies associacions de refugiats africans als Països Baixos que lluiten pels drets humans, Estat de dret, justícia i democràcia a l'Àfrica, especialment a la Regió dels Grans Llacs Africans (CODAC, URAHO, PROJUSTITIA - Rwanda, HARAMBE).
- Professors universitaris a la Universitat Nacional de Rwanda i d'altres universitats americanes i europees.
- Membres de la Commission Nationale de l'Unité et la Réconciliation (CNUR) a Rwanda, amb l'objectiu d'eradicar les polítiques de discriminació i d'exclusió que han caracteritzat els règims repressius de Rwanda.
- Autors/es de varies publicacions relacionades amb la situació social, política, econòmica i jurídica de la Regió dels Grans Llacs i especialment de Rwanda.
- Religiosos.
- Activistes en matèria de drets humans a Rwanda, dret d'asil i dels estrangers, defensors de la pau, la tolerància i la no violència a Rwanda i individualment compromesos en la resolució pacífica del conflicte rwandès i al procés de reconciliació.
- Membres del Fòrum Internacional per la Justícia i la Veritat a Rwanda i de la Xarxa Internacional per la Veritat i la Reconciliació a Rwanda.
- Participants en la Primera Edició del Diàleg Inter-Rwandès (2004), a Estellencs (Mallorca).

Annex 2: Carta d'Abdul Ruzibiza al DIR '06

Oslo, 4 Juin 2006

À l'attention des organisateurs et des participants dans le Dialogue intra-rwandais à Barcelone,
Espagne

Juan Carrero (Président Fond. S'Olivar)
Bernat Vecens (Président Ass. Drets Huamns)
Albert Parés (Président. F. Ficat)
Josep Mª Bonet (Président. Ass. GEES)
Jordi Palou (président Æquitas)
Chers participants
Distingués invités,

Je suis désolé que je ne serai pas à mesure de participer physiquement au dialogue pour des raisons indépendantes de ma volonté. Néanmoins, grâce à la technologie, je participe à distance. Soyez en sûrs, mon esprit est maintenant avec vous à Barcelone.
Je salue particulièrement les efforts déployés par les organisateurs de ce dialogue sous le thème : « **Temps et espace pour la reconstruction du tissu socio-économique rwandais** », à eux je dis : « veuillez accepter mes remerciements. »

Chacun parmi nous a une importance capitale dans ce projet, qui consiste à trouver voies et moyens pour amener les Rwandais et amis du Rwanda, tous épris de paix durable, de justice pour tous, d'égalité, de fraternité, de respect de la vie humaine et de stabilité politique, à s'asseoir et dialoguer pour le bien du Rwanda et de ses voisins. Chacun parmi nous a un proche membre de famille, un ancien camarade, un collègue, un voisin, un confident, qu'il peut rallier à notre cause. Chacun parmi nous connaît au moins deux personnes, un méchant et un gentil, il peut rallier le gentil et transformer le méchant en homme raisonnable. Dans cette logique, on peut constituer un grand réseau, qui avec le temps, changerait la mentalité de notre peuple.
De toutes les façons, au Rwanda, on n'aura pas où jeter nos méchants, nos criminels ; ils sont là et y resteront aussi longtemps que le Rwanda existera. Ils font partie de notre société, nous avons plus d'intérêts à les transformer qu'à les exterminer. Comment y arriver ? Peut être par la sensibilisation, l'éducation et surtout par la justice réparatrice. Ce qui est totalement intolérable, c'est que ces criminels soient des dirigeants qui décident pour nous. Nous ne continuerons pas indéfiniment à donner ce privilège aux leaders criminels.

Chers organisateurs
Chers participants
Distingués invités,

Si la propagande de la haine a duré plusieurs décennies, si habituer les gens à verser le sang des innocents a pris plusieurs années, si l'enracinement de l'impunité a pris du temps, il nous faut également assez de patience pour arriver à changer le cours des choses au Rwanda. Nous faisons face aux adeptes du diable, nous affrontons les génies du mal. Ils ont plus de moyens que nous, ils sont plus organisés que nous, ils ont plus d'alliés puissants que nous. De parts et d'autres,

dans les deux ethnies, on a des extrémistes, capables de tout, prêts à déchirer notre société davantage.

Même s'il y a eu des crimes innommables ailleurs dans le monde, ce qui s'est passé au Rwanda reste unique : On a vu des gens tuer leur voisins, des parents massacrer leur propres enfants, des hommes assassiner leur propres épouses bien-aimées. On a impuissamment assisté au génocide des Tutsis orchestré, supervisé et encouragé par tout l'appareil étatique du Rwanda. On a vu une poignée de dirigeants Tutsis sacrifier toute leur ethnie pour conquérir le pouvoir. On a malgré nous vu les équipes de tueurs de profession s'emparer des enfants, femmes et personnes âgées pour les tuer dans l'humiliation, côté rebelles du FPR. Bref, au Rwanda, ce que l'on ne peut même pas faire à ses pires ennemis d'un autre pays, on l'a fait à son propre peuple, on l'a fait à son voisin, à son prêtre, à son médecin, son ami favori, on l'a fait à son propre enfant ou à son époux(se), c'est une horreur absolue, une folie inimaginable ! Il faut impérativement en parler. Il faut absolument dialoguer pour trouver un compromis sur un avenir meilleur de ce peuple tellement traumatisé par les événements du passé. Qui a intérêt à ce qu'on n'en parle pas ? N'est ce pas le gouvernement Rwandais et certains extrémistes Hutus exilés ou conscients des crimes qu'ils auraient commis ?

Pour moi, ce serait une erreur de croire que c'est seul le gouvernement actuel qui pourrait organiser ce dialogue, comme on le fait tous les deux ans dans le cadre de la réconciliation. Ce que l'on fait selon mon entendement, est une façon de gérer une situation de non-guerre, mais qui n'est pas non plus une paix durable. C'est une autre façon de nous forcer à l'oubli. Nous persuader qu'il faut regarder l'avenir et se méfier du passé. Quel jeu d'enfant ! Si le gouvernement actuel ne veut plus entendre parler de notre passé tragique et chaotique, ou du moins de le comprendre, et que le présent est un état de terreur, de brutalité, d'intimidation, de corruption, de perfidie, de manipulation et de machiavélisme, comment pourrait on alors prétendre avoir un futur certain ? D'ailleurs, il serait naïf si non absurde de penser que ce régime à la tête duquel se trouvent les gens qui ont activement participé dans, (ou largement contribué à) la tragédie rwandaise soit à mesure d'organiser ce dialogue. On ne peut pas demander aux gens irresponsables de prendre une responsabilité de cette importance.

Personnellement, je suis certain d'une chose : la terreur, l'intimidation, l'usage de la violence pour arriver ou se maintenir au pouvoir, sont des denrées particulièrement périssables. Ils ne sont là que pour quelque temps, pas pour toujours, l'histoire est là pour nous le montrer. C'est ça mon secret. C'est ça la source de mon inspiration et de mon optimisme. Je suis conscient que l'on a une seule vie, que l'on doit la vivre correctement. Personne ne devrait indéfiniment profiter de l'ignorance du peuple, abuser de sa confiance et le conduire tout droit vers une mort atroce et certaine. On a droit à revendiquer nos droits les plus fondamentaux, à commencer par le droit à la vie et à la dignité. Ce n'est pas une chose à quémander, non ! Même pendant les dialogues à envisager dans l'avenir, il faut toujours le rappeler à ceux qui pensent qu'ils ont le plein pouvoir sur notre sort (la vie ou la mort), qu'ils devraient arrêter de persister dans cette folie.

Chers organisateurs
Chers participants
Distingués invités,

Si pendant plusieurs décennies, on nous a appris à haïr autrui, nous avons la mission de prêcher l'amour de l'autre. Osons le faire en public et en privé. Si on nous a appris à tuer, il nous faut encourager les autres à sauver les vies. Si on nous a habitué à être égoïstes, il est grand temps que

Imishyikirano-huriro NyaRwanda • Barcelona DIR'06
Diàleg IntraRwandès • Barcelona DIR'06

nous prêchions qu'il faut partager le peu que nous avons. Si on a pu mobiliser tout un peuple pour commettre des crimes graves, on peut également le mobiliser pour faire le bien. L'important est d'abord d'y croire, avant de l'enseigner aux autres. Si on a fait appel à la population à obéir aux ordres de mauvais dirigeants, on peut également faire appel à la désobéissance à de tels ordres

et à de tels dirigeants. Faire le mal demande plus de risques, plus d'énergie, plus de moyens, plus d'engagement que de faire du bien. Donc, quiconque peut faire le mal, peut également faire le bien ; Dieu nous a créé ainsi. Moi et vous qui comprenons ceci, aidons les autres à changer de comportements. Nous pouvons faire mieux, il nous faut seulement être patients, efficaces et clairvoyants.

Chers organisateurs

Chers participants

Distingués invités,

Pour terminer, j'aimerais partager avec vous comment je pense que nous pourrions arriver à réconcilier le peuple Rwandais avec lui-même, les Hutus et les Tutsis, les Twa et les deux premiers :1) accepter de dialoguer, d'analyser objectivement et d'assumer notre passé tragique ;2) militer pour une justice équitable et pour tous ;3) militer pour la bonne gouvernance, la démocratie et la stabilité politique ;4) promouvoir la réconciliation.

La réconciliation est selon moi, l'aboutissement de tout un processus, et non pas son début. C'est d'ailleurs la 1ère erreur que commet le gouvernement Rwandais. Sans les trois premières étapes, la réconciliation serait impensable au Rwanda. Prétendre qu'il y a démocratie, justice et bonne gouvernance au Rwanda, c'est insulter mon peuple.

Que cette initiative marque le début du combat contre les préjugés ;

Qu'elle ne soit pas du tout une occasion de s'accuser mutuellement ;

Qu'elle soit une bonne opportunité pour s'attaquer aux mauvaises pratiques du passé et du présent, combat contre les politiques criminelles ;

Qu'elle ne soit pas au service des politiques irresponsables et de la propagande pour des fins inavouables de certains ;

Qu'elle ne soit surtout pas une façon de comparer les crimes commis par les uns et les autres, ni de les définir, ou pire encore de banaliser les uns car il y a eu d'autres crimes semblables. Ce serait une façon de tuer l'initiative dans l'œuf.

Enfin, je prie qu'on envisage que dans l'avenir, plus de gens participent dans les initiatives du dialogue intra-rwandais.

Merci à tout le monde

Ruzibiza A.Joshua

Annex 3

COMMUNICAT FINAL DEL DIÀLEG INTRARWANDÈS DE BARCELONA

Amb motiu de la trobada organitzada en el marc d'un Diàleg IntraRwandès a Barcelona (Espanya), del 4 al 7 de juny de 2006, amb la facilitació de la Xarxa Internacional per la Veritat i la Reconciliació a Rwanda, els participants al DIÀLEG INTRARWANDÈS provenint de Rwanda, Bèlgica, Canadà, França, Holanda, Itàlia, Suïssa i EUA:

Reconeixent els resultats produïts a Rwanda en condicions difícils, constaten, no obstant, que certs problemes subsisteixen de forma greu, en concret, la insuficiència de la posta en funcionament dels principis d'un Estat de Dret i dels riscos de violència que en poden resultar.

Reconeixent el Genocidi rwandès tal i com es troba definit per la resolució ad hoc del Consell de Seguretat de la ONU, i l'existència d'altres crims de gran amplitud encara no qualificats produïts abans, durant i després del 1994 a Rwanda i a la RD Congo, els participants recomanen la continuació de les discussions en el marc d'un Diàleg InterRwandès més ampli.

Els participants al DIÀLEG INTRARWANDÈS de Barcelona **expressen** els seus agraïments al Govern Català, a les organitzacions i a les persones que han facilitat i contribuït directa o indirectament a l'èxit d'aquest DIÀLEG INTRARWANDÈS de Barcelona.

Fet a Barcelona , el 7 de juny de 2006

Els participants :

01. Condo, Gervais
02. Dukuze, Augustin
03. Gahigiri, Gervais
04. Hakizabera Christophe
05. Ingabire Umuhoza, Victoire
06. Karangwa, Charles
07. Makuza, Victor
08. Matata, Joseph
09. Mberabahizi, Jean Baptiste.
10. Munyakazi, Isidore
11. Munyandamutsa Naasson
12. Ndagijimana, Jean Marie Vianney
13. Ndahayo Eugène
14. Ndayisaba Elysée
15. Ndereyehe, Charles
16. Rusesabagina, Paul
17. Ruzindana, Emmanuel
18. Turikubwigenge, Jean Berchmans.
19. Twagiramungu Joseph

Annex 4

Paraules d'agraïment als hostes i organitzadors del Diàleg IntraRwandès. Barcelona del 04 al 07 de juny de 2006

Amb motiu de la trobada organitzada en el marc d'un Diàleg IntraRwandès a Barcelona, els participants al DIÀLEG INTRARWANDÈS, provenint de Rwanda, Bèlgica, Canadà, França, Holanda, Itàlia, Suïssa i d'EUA expressen el seu sincer agraïment al Govern Català i organitzacions que han finançat aquesta trobada esperada i suggerida en la primera trobada que va tenir lloc a Estellencs (Mallorca) del 29 d'abril al 2 de maig de 2004 amb el suport de Juan Carrero.

Els participants al DIÀLEG INTRARWANDÈS de Barcelona expressen el seu sincer agraïment al Sr. Joan Saura, Conseller de Relacions Institucionals de la Generalitat de Catalunya, Govern de Catalunya, per haver-nos donat suport amb la seva presència en aquesta cerimònia de clausura del Diàleg IntraRwandès.

Els participants estem profundament agraïts de la disponibilitat d'Adolfo Pérez-Esquivel, Premi Nobel de la Pau 1980 que, tot i la seva ocupada agenda, ha pogut oferir-nos el seu temps tant valuós que es tradueix en la seva particular atenció al sofriment dels pobles de l'Àfrica Central en general i de Rwanda en particular. La seva presència ens dona –nosaltres, als participants en aquest Diàleg IntraRwandès – a totes les víctimes del genocidi rwandès així com a les víctimes d'altres crims de gran amplitud, una nova esperança per existir i el coratge per treballar i lluitar contra la impunitat esdevinguda endèmica en la nostra regió, per tal de que puguem dir “mai més”. Gràcies infinitament Sr. Adolfo per la seva presència entre nosaltres en el dia d'avui. Esperem que vostè restarà al nostre costat en aquest llarg procés cap a una pau durable.

Els participants al DIÀLEG INTRARWANDÈS de Barcelona expressen els seus sincers agraïments als organitzadors, facilitadors que han permès que aquest diàleg es desenvolupés en condicions molt fraternals i de convivència. Particularment, adreçem els nostres sincers agraïments a Jordi Palou i a Juan Carrero, Candidat al Premi Nobel de la Pau des del 2000, per la seva responsabilitat en l'acompanyament i en la gestió dels treballs en el DIÀLEG INTRARWANDÈS, i a Bernat Vicens pel seu suport. No ens oblidarem d'agrair igualment a Irma Rognoni, Anna Renom i Judith Pujol pel seu geni en la preparació, acolliment i d'altres tasques a vegades invisibles però absolutament necessàries.

En fi, que tots aquells que han contribuït de lluny o de prop a la realització d'aquest DIÀLEG INTRARWANDÈS de Barcelona, trobin aquí la nostra profunda gratitud.

En nom dels participants al DIÀLEG INTRARWANDÈS de Barcelona,

Gràcies a tots.

Elysée Ndayisaba

Annex 5

12/06 2006 10:47 FAX -221 8232840

PRESIREP SENEGAL 02

001

Republique du Sénégal
Un Peuple - Une Voie - Une Foi

PR/MEDC/SG/MHCDHP/MBN/mnd

Présidence de la République

*Haut Commissariat aux Droits de l'Homme
 et à la Promotion de la Paix*

Dakar, le

09 JUIN 2006

Le Ministre Haut Commissaire

No - 0321

Monsieur le Président,

Son Excellence Maître Abdoulaye WADE, Président de la République a bien reçu votre lettre envoyée par télécopie en date du 30 Mai 2006, et il a pris bonne note de son contenu.

Monsieur le Président de la République regrette de ne pouvoir répondre à votre invitation à cause d'importants engagements pris depuis longtemps.

Le Chef de l'Etat vous transmet ses sincères excuses et vous adresse ses vives félicitations pour les initiatives de recherche de Paix dans la région des Grands Lacs.

Veillez croire, **Monsieur le Président**, à l'assurance de mes sentiments de considération distinguée.

Maître Mame Bassine B. NIANG

Monsieur Juan Carrero Saralegui
 Président de la Fondation Solivar
 Fax : 0034.93.459.09.51

ESPAGNE

